

טעמא דאורייתא

גליון שבועי מבית אליה תמימה

פרשת לך לך - גליון 14

מפתח הזהב להבנת דיני התורה

ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר (י"ז י"ב)

הנה ידוע חידושו של האבני נזר (סי' שמ"א), בתינוק שנולד ספק ביום שישי או בשבת, ויש ספק מתי השמיני למילה אם ביום השישי או בשבת, וכתב האבני נזר שאע"פ שיש חזקה דמעיקרא דהעמד האם בחזקת מעוברת שלא ילדה ביום שישי, מ"מ אי אפשר למולו בשבת, והוא משום שחידש שם שחזקה יכולה לומר רק שלא ילדה בשישי, אבל אינה יכולה לומר שילדה בשבת דוקא. משום שענין חזקה הוא לומר שלא היה שינוי, ואינה יכולה לומר באופן חיובי שהשינוי קרה לבסוף דזה אינו מעניין החזקה. (וכיסוד זה כתב גם החזו"א ז"ל בכמה מקומות).

ואין עסקינו כאן לבאר יסודו בגדרי החזקות שיש להאריך בזה מכמה אנפי ואכ"מ, ורק נקדים ביאור עיקר היסוד בקצרה, והוא שמהות ענין חזקה דמעיקרא הוא להחזיק הדבר כמות שהוחזק לנו ולא לחדש שינוי, וא"כ החזקה אומרת שביום שישי לא נולד ולא היה שינוי, אך אינה יכולה לומר שהשינוי התרחש בשבת דא"כ מענינא ואינו מאמירת החזקה. ואמנם אע"פ שאם החזקה אומרת שלא נולד ביום שישי, ממילא אנחנו יודעים שנולד בשבת, שהוא חשבון פשוט שאם בשישי לא נולד ע"כ נולד בשבת, אך בזה בא יסודו של האבנ"ז והוא שאין עושים חשבון מחזקה, והוא משום שחזקה א"כ בירור וידעת האמת אלא דין להחזיק בספיקות וא"א לעשות חשבון ממנה. ואכ"מ.

אלא שיש לעמוד בעיקר דברי האבנ"ז בענין שמיני למילה, שהרי התינוק נולד או בשישי או בשבת, וכתב האבנ"ז שכיון שהחזקה אינה אומרת באופן חיובי שנולד בשבת, א"א למולו בשבת הבאה. ולכאורה צריך להבין, למה צריך שהחזקה תאמר באופן חיובי שנולד בשבת, הרי סגי שתאמר החזקה שלא נולד בשישי, וממילא שבת הבאה הוא יום שמיני שלו. שהרי שבת הבאה היא היום השמיני של חייו, שאם לא נולד בשישי הרי לא היה חי ביום שישי, ואילו בשבת הרי בודאי היה חי ואף אם לא נולד בשבת הרי ודאי היה חי בשבת, וא"כ מספיק לומר שלא נולד בשישי ושבת היא יום ראשון של חייו, וממילא שבת הבאה היא יום שמיני של חייו והוי שמיני למילה.

והנראה מבואר מזה יסוד גדול בגדר דין יום שמיני למילה. שדין שמיני למילה אינו **יום השמיני לחייו** של התינוק, אלא **יום השמיני ללידה**, וצריך יום שמיני ממעשה הלידה עצמו. וממילא מבואר היטב שצריך לדעת באופן חיובי שנולד בשבת ומעשה הלידה היה בשבת, ואז שבת הבאה היא יום שמיני ממעשה הלידה, אבל אם לא נדע שנולד בשבת אף שידועים שלא נולד ביום שישי, הרי"ז יום שמיני לחייו אבל אין ידעה שהוא יום שמיני מהלידה. ודוק היטב.

ובזה נראה לבאר הדין שאמרו בגמ' (שבת קל"ה) כל שאין אימו טמאה לידה אין מילתו דוחה את השבת, וכגון יוצא דופן וכן פקועה שאין אימו טמאה לידה. ובפשוטו הדין סתום מאוד מה ענין טומאת לידה של האם לדחיית מילה את השבת. אך לדברינו יש לבאר היטב, שהרי דין מילה בשמיני הוא יום שמיני ממעשה הלידה, ולא סגי ביום השמיני לחייו אלא צריך שמיני ממעשה הלידה. וא"כ מי שאין אימו טמאה לידה הביאור שחשיב שלא היה לו מעשה לידה, וכגון יוצא דופן וכן פקועה

בפתח הגליון

אות ברית

הנה מצוות מילה נאמרה בתורה הקדושה (בפרשתן פרק י"ז) כדלהלן, (ב) ואתנה בריתי ביני ובינך, (ט) ויאמר אלוקים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחריו לדרתם, (י) זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריו המול לכם כל זכר, (יא) ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם.

והתבאר דהברית אינו המצווה עצמה אלא טעם המצווה, והיינו דהמצווה עצמה היא המילה וכדכתיב ונמלתם את בשר ערלתכם, והמילה היא אות וסמל לברית שנכרתה בין הקב"ה לבני אברהם יצחק ויעקב.

והנה ידוע מזה שהקשו רבותינו האחרונים ז"ל מ"ט לא הקדים אברהם אבינו ע"ה למול, ורק לאחר שנצטווה בזה בהיותו בן תשעים ותשע שנים, הרי קיים אברהם קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה כדאיתא ביומא כ"ח ב', וא"כ מ"ט נשתתה אברהם במצווה זו.

ויש שהביאו לתרץ בשם מרן הגרי"ז זצ"ל דהנה יסוד הברית בעלמא הוא שכאשר שני אנשים קובעים לעצמם התחייבות משותפת וכדו', כורתים ע"ז ברית, אך לא שייך בעולם שיכרות האדם ברית עם עצמו, ומעתה תירץ די"ל דשאני מצוות מילה שהיא ברית, ומכיון שלא נצטווה אברהם בכריתת הברית בינו להקב"ה א"כ לא שייך שיכרות ברית בעצמו.

ויש להוסיף דחמור הדבר מאד לכרות ברית עם המלך בלא ידיעת המלך ונתנית רשותו, וכדאיתא בילקוט פ' כי תשא (רמז שצ"א) אמר רבי יוסי ברבי חנינא כותי ששמר את השבת עד שלא קבל את המילה חייב מיתה, למה שלא נצטוו עליה ואינו משמר אותה כתקנה, ומה ראית לומר מי ששמר את השבת חייב מיתה אמר רבי חייא בר אבא בנוהג שבעולם מלך ומטרונא שיושבין ומשיחין זה עם זה מי שבא ומכניס ראשו ביניהם אינו חייב מיתה, כך השבת היא אות בין הקדוש ברוך הוא ובין ישראל שנאמר ביני ובין בני ישראל אות היא לפיכך כותי שבא ומכניס עצמו ביניהם חייב מיתה. ומבואר בדברי המדרש דאיכא חומרא גדולה בעונש מי שמשנתף עצמו בברית עם המלך בלי רשות לכך.

אולם לדברינו יש לעיין בכל הנ"ל, שהרי כיון שהברית אינו המצווה עצמה אלא טעם המצווה, א"כ מהיכ"ת לן לדון נ"מ מזה, שהיכא שלא נכרת הברית עמו שלא יותר לו למול, וכנ"ל. אלא אם נימא כהסבורים דהיכא דנתפרש הטעם בתורה בפירוש שאז דרשינן לטעמא דקרא אליבא דכו"ע, וכיון שכן שפיר יש לדון נ"מ מהטעם המפורש בתורה שמצוות מילה היא בתורת ברית, וממילא כל מי שלא נכרת הברית עימו אסור לו להשתתף בו.

אלא דיש לדון בעיקר הסברא דאין ברית בלא ב' צדדים מטעמא אחרינא, שהנה הרי אברהם אבינו שמר ג"כ שבת, וביומא שם אמרו רבותא דאפילו עירוב תבשילין קיים, והא שבת נמי ברית הוא, וכדאיתא בקרא (שמות לא טז יז) ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם. ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש. ולדברי האומרים הנ"ל יקשה האיך שמר אברהם אבינו ע"ה את השבת אף שלא נצטווה.

המשך בעמוד ד'

או להיפך ש"ישראל" מחייב בנזיקין, דזה שהוא ישראל הוי מחייב בנזיקין.

הנפ"מ לזה בגוונא של האבנ"ז. וכגון בגר שנתגייר בשעה פלוגית, ושורו הזיק ואין ידוע אם הזיק קודם שנתגייר או אחר שנתגייר. ויש חזקה דמעיקרא כגון חזקת חי של השור הנזק וכו' שאומרת שלא הזיק קודם. אך לפי"ד האבנ"ז הרי החזקה אומרת רק שלא הזיק קודם בשעה שהיה גוי, אך אינה יכולה לומר באופן חיובי שהזיק אח"כ בשעה שהיה ישראל. וא"כ אנו יודעים שלא היה גוי אך אין אנו יודעים שנהיה ישראל. ומעתה הוא תלוי בחקירה זו, דאם "גוי" הוי פטר מזניקין, הרי אנו יודעים שלא היה גוי ואין לו פטור. אך אם "ישראל" הוא מחייב בנזיקין הרי אין אנו יודעים בודאי שהיה ישראל והוי ספק אם חייב. ודוק.

יש לחקור בהדין שקטן ושונה פטורין מן המצוות כיון שאינם בני דעת, וגדול חייב במצוות. האם הביאור ש"דעת" מחייב במצוות, וגדלות הוי סיבה לחיוב. או להיפך ששטין וחוסר דעת הוא פטור מן המצוות, דבעצם כל אדם ראוי לחייבו אלא זה א"א לחייבו כיון שהוא שוטה.

ונפק"מ בגוונא דהאבנ"ז, וכגון שהגדיל בשעה פלוגית, ועשה מעשים שצריכים דעת כגון שעבר עבירה שחייבים עליה מיתה, או שהזיק וכיוצ"ב שקטן פטור וגדול חייב, ויש ספק אם עשה בקטנות או בגדלות, ויש חזקה דמעיקרא. ומעתה לפי"ד האבנ"ז החזקה אומרת שלא עשה בתור קטן אך אינה אומרת שעשה בשעה שהיה גדול, והוא תלוי בחקירה הנ"ל, דאם קטנות הוי פטור א"כ מכיון שיודעים שלא היה קטן הרי אין לו הפטור. אך אם גדלות הוי מחייב הרי אין ידיעה חיובית שהיה גדול, והו"ל ספק.

יש לחקור בהא דאשת איש שמת בעלה מותרת לשוק, האם הביאור שמייתה הבעל מתרת וזה שהבעל מת זה מתיר אותה, או להיפך שחיי הבעל אוסרין וכל שהבעל אינו חי ממילא היא מותרת. (ואפשר שנפק"מ בזה לאשת אליהו ויל"ד בזה).

ונפק"מ בגוונא דהאבנ"ז, וכגון שהבעל מת ביום פלוני, והיא זינתה ואין ידוע אימתי זינתה אם קודם שמת או לאחר שמת, ויש חזקה דמעיקרא (כגון חזקת בתולה), דהחזקה אומרת שלא זינתה בחיי הבעל אך אינה אומרת שזינתה במוותו, והוא תלוי אם מיתת הבעל מתרת או חיי הבעל אוסרין ועי'.

והבאנו בזה דוגמאות בלבד מדינים כלליים בתורה, אבל כיוצא בזה יש לחקור ולהתבונן בהרבה מאוד מדיני וגדרי התורה דוק ותשכח, והוא מפתח גדול מאוד שזכינו לו בס"ד לפתוח שערים בהבנת גדרי התורה, ותן לחכם ויחכם עוד.

אי"ז "לידה" אלא שהתינוק יצא בדרך אחרת. וממילא אין לו כלל דין מילה ביום השמיני, אלא שמלים אותו כדין מילה שלא בזמנה אך אין לו מילה ביום השמיני וממילא אין מילתו דוחה את השבת. והדברים מאירים.

וכעין זה יש לדון בענין אחר, דהנה ידוע להקשות על יסוד האבני נזר מדברי התוס' בחולין (דף י:;) שכתבו לגבי נגעי בתים, שהדין שאם לאחר שבעת ימים הנגע נחסר, הכהן מטהר את הבית (אע"פ שעדיין יש בו שיעור כגרים, כיון שנחסר). והקשו התוס' שלכא' יש לחשוש שהרי בשעה שהכהן טימא את הנגע הדין שצריך לצאת מן הבית ואח"כ לטמא, וא"כ יש לחוש שמא הנגע נתמעט קודם שהכהן טימא, וממילא לא היה מיעוט אחר הטומאה ואין לטהרו. ותי' התוס' שיש להעמיד הנגע על חזקתו שלא נתמעט והמיעוט היה אח"כ. ולכא' זה סותר לדברי האבנ"ז, שמבואר שהחזקה אומרת ששינוי קרה אח"כ והמיעוט קרה לבסוף.

אך ע"פ הדרך דלעיל יש לדון ליישב גם בזה, דיש לדון דהא שמיעוט מטהר את הנגע, אין יסוד הדין שמעשה המיעוט מטהר, אלא שאם הנגע עכשיו בפועל הוא פחות ממה שהיה בשעת טומאה, זה מטהרו. וממילא שפיר יש להבין, דאי"צ שהחזקה תאמר באופן חיובי שהמיעוט קרה אח"כ, אלא סגי שתאמר שהמיעוט לא היה בתחילה ובשעת הטומאה היה הנגע גדול, והרי עכשיו הוא קטן לפנינו וזה מטהרו. ודוק היטב.

ויש נפק"מ גדולה בזה במה ששמעתי להסתפק איך הדין במי שהנגע נתמעט ע"י שגופו הצטמק, והיינו לא שהיה מיעוט בגוף הנגע, אלא שכל גופו הצטמק מחמת זיקנה וממילא יש פחות נגע. וכמו"כ לאידך יש להסתפק בדין פשיון שהוא סימן טומאה לנגע, ויש לדון במי שגופו גדל, ועי"ז גם הנגע גדל, האם הוי פשיון או שצריך התפשטות בגוף הנגע. ולכא' הוא תלוי בחקירה הנ"ל האם הטהרה היא ע"י מעשה ההתמעטות או ע"י שהנגע עכשיו הוא פחות משעת הטומאה, וכן להיפך בפשיון האם הטומאה הוא מחמת מעשה ההתפשטות או מחמת שיש בפועל יותר נגע. ודוק.

ומעתה זכינו שיסודו של האבנ"ז הוא מפתח של זהב להבין ולבחון על ידו הרבה מדיני התורה ולבוא להבחנה דקה בגדרי התורה, ע"פ הדרך הזו. ונבוא בזה בכמה דוגמאות, ותן לחכם ויחכם עוד:

יש לחקור בהרבה מדיני התורה שנוהגים בישראל ולא בגוי, ולמשל הדין שגוי פטור מנזקין ושור של עכו"ם שנגח פטור, וישראל חייב בנזיקין. וכיו"ב. ויש לחקור האם הביאור ש"גוי" הוי פטור מנזיקין, דבעצם נזיקין מחייב אלא מה שהוא גוי זה פטור,

בטעם מצוות מילה

נחלש, וראיה לזה ממה שאמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פרשה פ' י') כי הנבעלת לערל קשה לפרוש, ולכן ציוותה תורה למול את בשר הערלה כדי להחליש כוח היצר השולט באותו אבר יותר משאר האברים ולמעט ההנאה בביאה.

ונברד"ק כתב כי כיון שרוב העבירות נעשים ע"י אבר זה, ציוותה תורה להניח בו אשת וסימן יהדות, בכדי להזכיר לאדם הבא לחטוא מה שצויונו הקל ובשביל שימנע מלעשות העבירה.

ובזה"ק (רע"מ תזריע מ"ד ע"א) אמרו כי המילה היא כהקרבת קרבן לה', וכוונתם לבאר טעם כי מן הראוי היה להקריב הילד לגבוה בהיות וממנו הכל ומידו נתנו לו, אלא שעיקר רצון הבורא

ונמלתם את בשר ערלתכם וגו'. (י"ז י"א).

טעם מצוות מילה כי ברא הקב"ה את האדם בצלמו כדמותו, וברא בו תוספת עור מיותר שניתנה בו כדי שיסירנה, וטעם העניין כי רצה הקב"ה שיהא ניכר הבדלת ישראל מכל העמים, ולכך ברא בו עור מיותר שיוכל לצוות את זרע אברהם להסירנה. וע"ד הרמז ירמוז כי שלמות האדם בתקן הוא את עצמו ובלא שיתקן את עצמו לא יהיה מושלם.

והרמב"ם (מו"נ ח"ג פמ"ט) כתב בטעם המצוה כי המילה ממעטת כוח הקישוי וממעטת ההנאה בביאה, כי האבר כאשר הוטף ממנו דם והוסר המגן שלו מראשית גדילתו אין ספק שהוא

המשתברת ונופלת, הב' הקליפה הקשה, הג' אותה המפרדת בין חלקי האוכל, הד' הדביקה באוכל ונאכלת עם האוכל לצד שדבוקה בו, ובחינת קליפה זו אינה מאוסה כל כך אלא בהפרדתה מהאוכל, ובמצות המילה מפרידים מהאדם ג' בחינות הקליפה, הערלה היא כנגד בחינה הרמוזה בקליפה החיצונית של האגוז, פריעה כנגד קליפת האגוז המשתברת, מציצה היא כנגד הקליפה המפרדת בין חלקי האוכל וצריך לשולפה מהאוכל.

בחיות הולד שלכך בראהו, ולכך ציווה ליטול רק את החלק המיותר שבגופו. ואמרו שם דלכך נימול לשמונה כמו הקרבן ששבעת ימים יהיה תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן.

והאזה"ח (תזריע י"ב) כתב כי אמרו בספר הזוהר הקדוש כי ד' קליפות הם הרמוזות הסובבות לבחינת הקדושה, והם בסוד גינת אגוז, ותמצא שבאגוז יש ד' קליפות, הא' היא הקליפה המרה

טעם המילה ביום השמיני

וטעם שאין מלים את הילד בהיותו גדול כתב הרמב"ם [מו"נ ח"ג פמ"ט], כי יש בזה ג' טעמים, הא', שאילו הונח הקטן עד שיגדל אפשר שלא היה עושה, והב', שלא יכאב בכאב הגדול לרכות עורו וחלושת דמיונו, כי הגדול יפחד וירעד מן הדבר שידמה היותו קודם היותו, והג', כי הקטן יבוזו לו יולדיו בעת לידתו, כי עדיין לא התחזקה אצלם הצורה הדמיונית המביאה לאהוב אותו יולדיו, כי הצורה הדמיונית ההיא נוספת תמיד בראיה והיא גדלה עם גדלותו, ואחרי כן תתחיל הצורה הדמיונית להתחסר ולהמחות גם כן. אבל אין אהבת האב והאם בעת לידתו כאהבתם אותו והוא בן שנה ולא אהבת בן שנה כאהבת בן שש, ואילו הונח שנתים ושלוש היה מביא לבטל המילה לחמלת האב ואהבתו אותו, ורק סמוך ללידתו הצורה הדמיונית חלושה מאד וכל שכן אצל האב אשר הוא מצווה בזאת המצווה.

ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדרתיכם. (י"ז י"ב).

טעם המילה ביום השמיני כי עד היום השמיני אין הכבד בשל ואינו יכול לייצר את חומרי הקרישה הראויים, וביום השמיני נשלם תפקוד מערכת הכבד ולכך ציוותה תורה למול את הולד ביום השמיני שזהו היום הראשון שאפשר למול את הילד, כי עד היום השמיני אין הפצע מדמם ומהיום השמיני והלאה יקרוש הדם כראוי.

ובמדרש [ויקרא רבה פרשה כ"ז י'] אמרו טעם נוסף, רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי אמר משל למלך שנכנס למדינה וגזר ואמר כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחילה, כך אמר הקדוש ברוך הוא לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת שאין שבעת ימים בלא שבת ואין מילה בלא שבת הדא הוא דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן.

ביאורים על הפרשה

וי"ל כי רבקה היא היפך הימנו שעשתה חסד עם אליעזר שנאמר 'שתה וגם לגמליך אשקה' ועוד שעשתה חסד עם יעקב שנתנה לו הברכות, מכאן כשנושא אדם את האישה אל יבקש אלא מה שהיפך שלו שכן מצינו באבות שלא ביקשו אלא המידה שכנגדם, והטעם בזה כדי למזג המידה שלהם.

בענין דרכי האבות

הנה אברהם אחוז במידת החסד, וי"ל כי שרה להיפך הימנו שאחוזת במידת הדין והראיה ממה שעשתה דין עם הגר שנאמר 'חמסי עלך ישפוט ה' ביני ובינך' וגו' ולכך היא היתה המיזוג לאברהם שלא יתנהג בחסד יותר מדאי, ויצחק אחוז במידת הדין

תגובות שהתקבלו על הגליונות הקודמים

והנה דברי הגמ' שם צריכים נגר, אבל עכ"פ חז"ל שמתחילה היו סבורים ישראל שעמדה להם החמה ולכן לא חיללו שבת, ומבואר שהיום תלוי במאורות וכל זמן שלא שקעה החמה לא נכנסה שבת.

קביעת התאריך

בגליון פרשת נח כתבנו להוכיח בראיות גדולות, שקביעת התאריך וחילוף הימים ע"פ המאורות בזריחה ושקיעה, אין המאורות סיבה לעצם התאריך אלא הוי רק סימן, אך גם בלא המאורות היום מתחלף כל שעובר מידת יום, וראיה לזה מימות המבול שלא שימשו המאורות כמ"ש רש"י ומ"מ התחלפו התאריכים כסדרם כמבואר בכל הפרשה. ועוד ראיות נתבארו לזה יעו"ש.

אך הביאור בזה נראה פשוט שהוא כמש"נ בענין יהושע שהעמיד שמש בגבעון, והקשינו למה היום לא נתחלף אחר שיעבור מידת יום בעוד השמש ברקיע, וישתבש ע"ז כל סדרי בראשית. ונתבאר שם בגליון ליישב בחידוש נפלא, והוא שיהושע לא העמיד רק את השמש, אלא הנס היה שיהושע העמיד את עצם היום, והיום בעצמו עצר מלעבור, ואף שיום הוא דבר שאין בו ממש והוי מציאות קבועה בבריאה, מ"מ כח הנס של יהושע היה גדול כ"כ שהעמיד את היום בעצמותו.

והעירו להקשות על זה מדברי הירושלמי סוף כתובות שאמרו שם שבספדים, ועמדה להם חמה עד שסיימו אשכתייה דרבי ובא כל איש מישראל לביתו. והנה השעה קלה אח"כ קרא הגבר ועלה השחר, ואז הבינו שלא עמדה להם החמה אלא שהיה אור מיוחד שהאיר הקב"ה למרות שכבר שקעה החמה, ונצטערו ישראל שעלה חילול שבת בידם.

ומעתה צריך לומר שכך היה ג"כ אצל אשכתייה דרבי, דלפי מה שהיו סבורים מתחילה שהשמש עמדה להם, ממילא הבינו שגם היום עצמו

דגים שבים לא מתו

והנה עמדנו שם בגליון בהא דדגים שבים לא מתו ובים לא היה מבול, ומהא דלא מתו מבואר בהכרח שהדים לא קלקלו דרכם, והדבר צ"ב. ונתבאר שם ע"פ היסוד שאמרנו בגליון פרשת ראה, שהים רשות לעצמו והדגים בריה נפרדת לעצמה היא, ולכן עליהם לא השפיעו מעשי האדם כ"כ.

אמנם בספר דרך יעקב (להגאון הגדול רבי יעקב סטפנסקי ר"י תורה בתפארתה) ביאר בזה עוד עפ"ד האליה רבה, והוא משום שהים הוא מקום הטהרה וכמו שאמרו ז"ל כל שבים טהור. ולכן בים לא שלטה השפעת קלקול האדם, משום שהים הוא מקום הטהרה.

ודבר זה עולה היטב עם מה שביארנו בהא דבארץ ישראל לא היה מבול, והוא משום שארץ ישראל היא מקום הטהרה והשראת השכינה ולכן שם לא השפיעו מעשי האדם כ"כ. וכמו"כ נתבאר הטעם שבבהמות הטהורות היו שבעה שבעה שלא השחיתו דרכם, ובכל החיות היו רק שנים, ונתבאר שכיון שהיה מין טהרה לא היה השפעת האדם עליהם כ"כ, ומנגד גברה השפעה הטובה של נח אצלם. ודוק.

עמד להם, וסברו שהיה להם נס כימות יהושע, בשביל כבוד התורה של רבי. (והוא כדי שלא יחללו שב"ק). וא"ש היטב.

משפט דור המבול

נתבאר בארוכה בגליון פרשת נח ענין משפט דור המבול, שהיה אף על הבהמות והחיות ואף על הצומח והארץ עצמה, ופרש"י שהוא משום שקלקלו דרכם, ונתבאר הענין שאי"ז חטא בבחירה ויצה"ר, אלא שמעשי האדם משפיעים ומנהיגים את כל הבריאה, וכיון שכל האדם השחית דרכו ממילא כל הבריאה נשחתה והורעלה ולכן היה צריך לאבד ולמחות את כל הבריאה אפי' האדמה ולהחליפה לבריאה מתוקנת.

ושמענו להוסיף בזה הדנה משפט דור המבול היה במים, ואיתא במדרש שאמרו שמתחילה (בתחילת ברייתו של עולם) היה קילוסו של הקב"ה עולה מן המים, שהיה העולם כולו מים, והקב"ה ברא את האדם שיהא קילוסו עולה מן האדם, כיון שהרשיע אמר הקב"ה יחזור העולם למים ויהא קילוסו עולה מן המים. ומבואר מדברי חז"ל היסוד הזה, שענין משפט המבול היה להחזיר העולם לתחילת ברייתו, כיון שהבריאה נשחתה ונתקלקלה.

המשך בפתח הגליון

והנה יש שדנו האיך שמרו האבות שמרו שבת, הרי נכרי ששבת חייב מיתה, ולדברי האומרים דלא שייך כריתת ברית אלא בין שניים א"כ בוודאי לא היה טעם כלל לשמור שבת, ומבואר מהדנים האיך שמרו שבת דלא נקטו סברא זו.

אך מ"מ פשוט וברור דלא שייך כריתת ברית בלא שני צדדים, אולם הביאור בזה הוא כנ"ל, דגם במצוות השבת המצוה היא השביתה וטעמה בצידה שהוא אות ברית ביני ובין בני ישראל כי ששת ימים וכו', ומכיון שכן שייך שפיר לקיים המצוה, שהרי אין אנו דנים נ"מ מן הטעם, ולכן שפיר שמרו האבות שבת.

ולכאורה מוכח כדברינו בדברי הרמב"ם פ"י ממלכים ה"י שכתב, בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצוות התורה כדי לקבל שכר אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה. ובספר המפתח הביא בשם כמה אחרונים דמ"מ אסור להם לשמור שבת וללמוד תורה שנתפרש איסורם בהדיא, ע"ש, ולענין מילה כדי לקבל שכר משמע שמוותר, [ונראה מוכרח כן שהרי לענין מילה בגוי שלא לשם מצוה כתב הש"ך יו"ד רס"ג סק"ח ושם רס"ח סק"ט להתיר (ועי' שו"ת הר צבי יו"ד סי' רט"ו), ופשוט שלשם המצווה עדיף], ומעתה תמוה ביותר מ"ט יותר לעכו"ם להסיר בשר ערלתו בלא הסכמת שני הצדדים, ואף שמקיים כן לשם מצוה הא מ"מ הברית היה עם אברהם וזרעו ולא היה עם אחרים, וע"כ דאיכא מצוות בהסרת הערלה, אף בלי כריתת ברית, ולכן שפיר יכול הבן נח למול ולקיים בזה מצווה ויקבל ע"ז שכר.

אלא דיקשה לדברינו דברי המדרש שהבאנו לעיל 'ומה ראית לומר מי ששמר את השבת חייב מיתה אמר רבי חייא בר אבא בנוהג שבעולם מלך ומטרונא שיושבין ומשיחין זה עם זה מי שבא ומכניס ראשו ביניהם אינו חייב מיתה, כך השבת היא אות בין הקדוש ברוך הוא ובין ישראל שנאמר ביני ובין בני ישראל אות היא לפיכך כותי שבא ומכניס עצמו ביניהם חייב מיתה, ולדברינו תמוה מ"ט לא יוכלו לקיים את מצוות השביתה לחודה בלא הברית.

ובעצם הקושי הזה הוא מבואר כבר בדברי הרמב"ם שכתב דמותר לבן נח לקיים כל המצוות חוץ משבת ותורה, והנה בשבת הטעם מבואר במדרש שהוא כמושל המטרונא, ומ"ש מילה שהוא ג"כ ברית.

וע"כ אנו צריכים לומר דהאות של שבת חמור הוא ביותר, ויש בו ביטוי חמור יותר ויעויין במהרש"א בח"א לברכות י"ד ב' שכתב וז"ל, וכתבו המפרשים בזה לפי שני מצוות נתן לנו הקדוש ברוך הוא שהן אות ועדות לנו שאנחנו עמו והן שבת ומילה ותפילין, בשבת כתיב ביני ובין בני ישראל אות היא וגו', במילה כתיב והיה לאות ביני וביניכם, בתפילין כתיב והיה לאות על ירך וגו', ועל פי שנים עדים יקום דבר, וע"כ בשבת לא בעי תפילין דאיכא שני עדים שבת ומילה, אבל בחול בעי שני עדים דהיינו מילה ותפילין. ונמצינו למדים דהאות של השבת חמור טפי, דמבטלין תפילין בשבת ומי נדחה מפני מי גדול מפני קטן, וע"כ דחומרא גדולה נאמרה בו והעונש במיתה.

ויש להוסיף טעם בזה שהשבת הוא לא חותם בגוף כמו תפילין וברית שהם חקוקים באדם, והשבת קובע את כל המציאות כברית, ודו"ק, עוד יל"ד שמיילה יש גם לבני קטורה, ולא עיינתי כעת.

תגובות והוספות יתקבלו בברכה, ויובאו בעז"ה במדור הערות (על דעת העורך)

ניתן לשלוח תגובות במייל בכתובת e1315615645@gmail.com

או בטל' 0527195975

ניתן לקבל את הגליון במייל בכתובת הנ"ל, כמו"כ ניתן לקבל ספר אליה תמימה (מהדורת מייל)

לתרומות נא לפנות לכתובת המייל או לטל' הנ"ל, ניתן להנציח את הגליון